Suomen Rauhanliitto – Finlands Fredsförbund ry **Lausunto**
12.12.2018

Eduskunnan hallintovaliokunta

Viite: (SM019:00/2018)

Esitykset laiksi ampuma-aselain muuttamisesta, vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetun lain ja asevelvollisuuslain 97 a §:n muuttamisesta.

Suomen Rauhanliitto kiittää valiokuntaa siitä, että siltä on pyydetty lausuntoa edellä mainitusta esityksistä.

Hallituksen lakiesityksen (HE 179/2018 vp) tarkoituksena on panna Suomessa toimeen siviilikäyttöön tarkoitettuja ampuma-aseita koskeva EU:n asedirektiivi. Siihen on sisällytetty kuitenkin myös periaatteellisesti raskaita ja Rauhanliiton mielestä arveluttavia muutoksia, vapaaehtoisen maanpuolustuksen järjestelyihin ja aseistukseen, joista osittain toisissa lakiesityksissä enemmän. Siksi Rauhanliiton mielestä vapaaehtoiseen maanpuolustuskoulutukseen ja -toimintaan liittyvät aselupa käytäntöjen muutoksia on hankalaa käsitellä erillään MPK:n ja vapaaehtoista maanpuolustustoimintaan liittyvästä lakiesityksestä.

Rauhanliitto esittää, ettei tosiasiallisia sotilasaseita, etenkin sarjatuliaseita tai niitä muistuttavien ja sellaiseksi helposti muutettavien puoliautomaattikiväärien omistaminen sallita siviilikäytössä. Tämä on uudistetun direktiivin tarkoitus. Tavoitteena on turvallisuuden lisääminen tiukentamalla erityisen vaarallisten aseiden saatavuutta ja kieltämällä kaikkein vaarallisimpien itselataavien aseiden siviilikäyttö. Erityisen vaarallisiksi aseiksi EU direktiivissä luokitellaan esimerkiksi sarjatuliaseet ja suurilippaiset aseet.

Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen (Mpk) koulutustoiminnassa tällaiset aseet kuuluvat yhdistyksen sotilaalliseen koulutukseen, jota tulisi jatkossakin antaa vain puolustusvoimien johdolla ja valvonnassa sen alueella ja asein.

Yleistä

Tavoite yhtenäistää EU-jäsenmaiden nykyisin epäyhtenäistä aselainsäädäntöä ja puuttua puoliautomaattiaseiden ja automaattiaseiden saatavuuteen ja lisätä niiden valvontaa, ja jopa kieltää tietyt vaarallisiksi luokiteltavat asetyypit kokonaan, on erittäin hyvä turvallisuutta ja yhteiskuntavakautta lisäävä asia. Tätä prosessia vauhdittivat muun muassa kauhistuttavat terrori-iskut Euroopassa, joissa käytettiin Euroopasta hankittuja aseita

Aselain muutokseen liittyy paljon hyviä, turvallisuutta lisääviä aseiden ja aseosien ja alan elinkeinon valvontaan liittyviä positiivisia tarkennuksia. On hyvä, että esityksessä parannetaan aseiden jäljitettävyyttä, puututaan mahdollisuuksiin palauttaa de-aktivoituja aseita toimintakykyisiksi, tiettyjen puoliautomaattiaseiden aseiden muuttamiseen automaattisiksi sekä aseiden ja niiden osien osittain aika valvomattomaan myyntiin esimerkiksi internetissä ja aseiden lainaamisesta tehtäviin ilmoituksiin. Nämä kaikki toimet lisännevät muun muassa viranomaisten mahdollisuutta tietää, kenellä on mitäkin aseita hallussaan, mikä on olennaisen tärkeää, kun on kyse raskaasta aseistuksesta.

On syytä todeta kuitenkin, että esityksessä kautta linjan esitettyjä tiukennuksia, esimerkiksi ikärajoihin, harrastuksen osoittamisen pituuteen, lainaamisajan ilmoitusvelvollisuuteen ja muihin vastaaviin liittyviä, kuitenkin lievennettiin vielä valmistelun loppuvaiheessa.

Ongelma hallituksen esityksessä ampuma-aselaiksi, jonka pitäisi olla osa ampuma-asedirektiivin toimeenpanoa on, että tiukentamisen sijaan esitys antaa aikaisempaa useammille mahdollisuuden hakea lupaa erityisen vaarallisen aseen hankintaan. Sisäministeriön mukaan nykyisin noin 8 000 henkilöllä on lupa erityisen vaarallisiin aseisiin ja heidän hallussaan on noin 10 000 tällaista asetta. Mikäli lakiesitys hyväksyttäisiin esitetyssä muodossa, jatkossa lupaa erityisen vaaralliseen aseeseen voisivat hakea kaikki yli 18-vuotiaat asevelvollisuuden tai naisten vapaaehtoisen asepalveluksen suorittaneet.

Direktiivin kieltämiin aseisiin vaaditun ja läpisaadun poikkeuksen mukaan lupa erityisen vaarallisiin aseisiin voitaisiin antaa vain *kansallisen puolustuksen tarpeesta aiheutuen, poikkeuksellisesti, perustellusti ja yksittäistapauksessa* siten, ettei yleinen järjestys ja turvallisuus vaarannu. Lisäksi edellytetään, että kansallisen puolustuksen tarkoituksessa annettavia aselupia tulee antaa kansallisen lainsäädännön mukaisen vapaaehtoisen sotilaskoulutuksen yhteydessä. Nyt käsitteillä olevassa esityksen niin kutsuttu reserviläispoikkeus koskee ilmeisesti käytännössä koko reserviä, 900 000 reserviläistä, mikä mielestämme ei täytä asedirektiiviin sisältyvän poikkeuksen myöntämiselle asetettuja vaatimuksia.

Tämän lisäksi direktiiviä on haluttu tulkita aivan omalla tavalla muun muassa sen suhteen, voisiko A-lupia mahdollista myöntää ei vain henkilöille tietyin perustein, kuten direktiivissä todetaan, vaan myös organisaatioille (kuten MPK).

Unionin direktiivien kansallisessa toimeenpanossa voidaan asettaa direktiiviä tiukempia, mutta ei väljempiä säädöksiä. Eduskunnan tulisi arvioida ja ottaa huomioon riski Euroopan unionin komission sanktiomenettelystä direktiivin täytäntöönpanon rikkomisesta.

Ongelmallisinta pidemmällä tähtäimellä Rauhanliiton mielestä on, että aselainsäädännön muutoksessa Maanpuolustuskoulutusyhdistys määritellään sotilaskoulutusta ja erityisesti ammuntakoulutusta antavaksi organisaatioksi, joka voisi saada yhteisölupia A-luokan aseisiin ja jonka toiminnassa mukana olemisen kautta voi saada perusteen saada raskasta aseistusta käyttöönsä. Tästä seuraa, että jatkossa sotilastyyppisillä aseilla harjoitellaan laajemmassa mittakaavassa Puolustusvoimien ulkopuolella ja yhä vaikeammin kontrolloitavissa.

Rauhanliiton mielestä Suomessa ei pidä harjoittaa tai harjoitella aseellista toimintaa kuin Puolustusvoimissa. Rauhanliitto suhtautuu samanlaisista syistä hyvin kriittisesti sekä valmisteilla olevaan esitykseen vapaaehtoisen maanpuolustuskoulutuksen uudelleen organisoinnista siten kuin sitä on valmisteltu.

Yksityiskohtaiset perustelut: Nk. reserviläis- tai maanpuolustuspoikkeukseen perustuva aselupa / harrastusperuste

EU:n ampuma-asedirektiivin lähtökohta on, että A-luokkaan eli erityisen vaarallisiksi luokitellut aseet ovat pääsääntöisesti kiellettyjä ja poikkeus tästä on *yksilöllinen ja tapauskohtainen poikkeus.* Poikkeuksen tulisi olla perusteltu, rajattu ja tapauskohtainen. Turvallisuus ei saa vaarantua. Jäsenvaltioille jätetettiin kuitenkin mahdollisuus antaa myös A-luokkaan kuuluvien ampuma-aseiden, olennaisten osien ja ampumatarvikkeiden hankintaan ja hallussapitoon lupia, jos tämä on tarpeen koulutukseen, kulttuuriin – elokuvat ja teatteri mukaan lukien –, tutkimukseen tai historiaan

liittyviä tarkoituksia varten. Lupa voitaisiin antaa muun muassa asesepille, tarkastuslaitoksille, valmistajille, valtuutetuille asiantuntijoille, teknisille rikostutkijoille ja tietyissä tapauksissa elokuva- ja televisiokuvauksiin osallistujille. Jäsenvaltiot voivat antaa yksityishenkilöille luvan hankkia ja pitää hallussaan A-luokkaan kuuluvia ampuma-aseita, olennaisia osia ja ampumatarvikkeita maanpuolustusta varten kansallisen lainsäädännön mukaisen vapaaehtoisen sotilaskoulutuksen yhteydessä.

Suomi onnistui ajamaan poikkeuksen joidenkin ”reserviläisten” omistamiin tai hallussapitämiin, suurella lippaalla varustettuihin itselataaviin aseisiin, joita kutsutaan ”reserviläiskivääreiksi”. Hallituksen esitykseen ilmeisesti viime vaiheessa tehtyjen muokkausten mukaan nyt ”kansallisen puolustuksen poikkeuksen” perustetta ei rajata vain maanpuolustustyön kouluttajatehtävissä oleviin tai sodan ajan sijoitettuihin, eikä edes alunperin luonnoksessa olleisiin henkilöihin, "joilla on suunniteltu sijoitus”, vaan kaikkiin sijoituskelpoisiin, joita siis lienee se kaikkiaan noin 900 000. Näin ollen hallituksen esityksen mukaan voitaisiin esimerkiksi puoltaa myös yli 60-vuotiaan hakemusta isolla lippaalla varustettuun reserviläiskivääriin, jos kyseinen henkilö harrastaa ”aktiivista aseellista reserviläisharjoittelua”. Yli 60-vuotiaiden reserviläisharratuksessa ei sinänsä ole mitään vikaa, mutta A-luvan myöntämistä heille ei voitane aidosti perustella olennaisena ja poikkeuksellisena kansallisen puolustuksen tarpeeseen perustuvana, vaan ampumaharrastukseen perustuvana, johon on omat kriteerit.

Harrastuksella ei hallituksen esityksessä viitata reserviläisten ampumaurheiluun tai vain MPK:n puitteissa tapahtuvaan toimintaan, vaan tätäkin laajennettiin vielä loppusuoralla, missä tahansa reserviläisjärjestössä toimimiseen, joita on, kuten tiedämme, laaja joukko. Viime metreillä vaadittua ikärajaakin laskettiin, ja harrastuneisuuden osoittamisen aikarajaa lyhennettiin kahdesta vuodesta vuoteen. Lupien voimassaolo muutettiin määräaikaisen sijaan toistaiseksi voimassa oleviksi. Se, ovatko luvat määräaikaisuus vai toistaiseksi voimassa oleva vaikuttaa huomattavasti valvontaan ja seurantaan, joskin toistaiseksi voimassa oleva lupa toki helpottaa viranomaisten työtaakkaa. Olemme ymmärtäneet, että varsinaisesti poissuljettuja ovat enää vain ne henkilöt, jotka eivät ole lainkaan koskaan sijoituskelpoisia esimerkiksi terveydellisistä syistä.

Rauhanliitto tulkitsee EU:n ampuma-asedirektiivin poikkeuksen niin, että ampuma-asedirektiivissä huomioon otetulla vapaaehtoisella sotilaskoulutuksella ei tarkoiteta yleisempää maanpuolustusharrastuneisuutta. Sen sijaan kansallisen poikkeuksen soveltamisrajaus pitäisi rajata perusteellisemmin kansallisessa lainsäädännössä. Jos poikkeusta perustellaan maanpuolustuksellisesti, se pitäisi kohdentaa niihin, joilla on sodanaikainen sijoitus, ei vain mahdollinen sijoitus tai henkilön mielikuvaan perustuva sijoitus.

Reserviläisten ampumaharrastusta olisi voinut jatkaa reserviläisurheiluammunnan puitteissa, jota varten direktiivissä on ampumaurheilupoikkeus. Nyt näyttää kuitenkin siltä, että lakiesityksessä ei ole reserviläistoiminnan suhteen riittänyt viittaus harrastusperusteiseen poikkeuksen soveltamiseen, ilmeisesti siksi, että siitä on varsin tarkkaan säädetty direktiivissä (julkituodut säännöt, harrastetaan seuroissa, harrastus oltava aktiivista...). Sen sijaan on nojauduttu kansalliseen puolustukseen liittyvään poikkeusmahdollisuuteen, joka löyhempi.

Rauhanliitto katsoo, että jos maanpuolustuspoikkeusta tulkitaan niin, että yleinen maanpuolustusharrastuneisuus tai sen kannattaminen – tai esim uuden MPK:n puitteissa yleinen harrastaminen – riittäisi A-tluvan perusteluksi, niin käytännössä syntyy tilanne, jossa henkilö itse määrittelee aktiivisuutensa kautta olevansa puolustukselle merkittävä ja siten oikeutettu hakemaan lupaa.

Ampuma-asedirektiivi lähtee siitä, että kansallisen puolustuksen tarpeen perusteen määrittää viranomainen ja tarve poikkeukselle täytyy johtaa viranomaisen tehtävistä ja tunnistetuista yksilöä

koskevista edellytyksistä, joita tarvitaan puolustuksen järjestelyissä. Kyseeseen ei voi tulla massaperuste, jolla kuka tahansa olisi pätevä, sopiva ja erittäin tarpeellinen kansallisen puolustuksen järjestelyiden vuoksi. Mielestämme esitystä olisi pitänyt tässä tarkentaa ja lupaperusteita vähintäänkin kaventaa, ei ainakaan laajentaa niin kuin nyt valmistelun viime vaihessa tapahtui.

Direktiivissä säädetään, että asevelvollisuuteen perustuvassa sotilasjärjestelmässä voidaan myöntää armeijasta reserviin poistuville henkilöille lupa pitää urheiluampujan ominaisuudessa hallussaan sotilasampuma-aseita, kunhan julkinen viranomainen on muuttanut aseet itselataaviksi kertatuliaseiksi, jotka tarkastetaan säännöllisesti. Mielestämme tälläkään ei kuitenkaan voida perustella Suomen tulkintaa, vaan sillä tarkoitetaan esimerkiksi Sveitsin kaltaista tilannetta, jossa valtion puolustustarkoituksessa käyttämät ampuma-aseet säilytetään asevelvollisen kotona. Suomessa tällaista järjestelmää ei koskaan ole ollut käytössä.

Maanpuolustuskoulutusyhdistys ja vapaaehtoisen sotilaalliseen toimintaan suunnitellut muutokset Hallituksen esityksessä Maanpuolustuskoulutusyhdistys (MPK) on määritelty tahoksi, jonka järjestämän koulutuksen perusteella voitaisiin myöntää lupia erittäin vaarallisiin ampuma-aseisiin. MPK:lle annetaan mahdollisuus A-luokan aselupiin ja mahdollisuus antaa omistamiaan isolippaisia aseita jäsenistönsä käyttöön valvotuissa harjoituksissa. MPK:lle annetaan siis myös organisaationa itsenään mahdollisuus hankkia aseita haltuunsa. Ministeri Mykkänenkin on todennut: ”Tässäkin tulkitaan direktiiviä varsin laajasti, mutta uskomme pystyvämme MPK:n mahdollisuuden perustelemaan vedoten sen lailla erikseen säädettyyn julkisoikeudelliseen erillisasemaan.”

Rauhanliiton mielestä tällaisen kansallisen tulkinnan voi perustellusti kyseenalaistaa EU:n tuomioistuimessa. Nyt esitykseen on sisällytetty myös mahdollisuus saada yhteisölupia A-luokan aseisiin asedirektiivin koulutuspoikkeusperusteen mukaisesti ampumaurheilujärjestöille ja reserviläisjärjestöille.

Käytännössä aiotaan siis aseistaa MPK:n lisäksi myös muita reserviläisjärjestöjä aikaisempaa järeämmillä aseilla? Tähän liittyy monenlaisia kysymyksiä, niin poliittisesta parlamentaarisesta ja viranomaisvalvonnasta, varastoturvallisuudesta vastaamiseen, riskienhallintaan ja vakuutuksiin ja muuhun vastaavaan resurssointiin liittyen. Miten kaikki rahoitetaan ? Kun on kyse vaarallisiksi luokiteltavien aseiden kanssa toimimisesta ja mukana on nuoria ihmisiä, jotka voivat menettää työkykynsä tai henkensä harhalaukauksen tms. johdosta, ovat nämä isoja vastuita ottaa muulle kuin valtiotoimijalle. Osittain nämä seikat liittyvät toiseen lakiesitykseeen, mutta kytkeytyvät kuitenkin ampuma-aselakiin.

EU:n ampuma-direktiivin viidennessä artiklassa todetaan: ”rajoittamatta 3 artiklan soveltamista jäsenvaltiot voivat sallia ampuma-aseiden hankinnan ja hallussapidon ainoastaan henkilöille, joilla on siihen hyväksyttävä peruste”. Rauhanliitto katsoo, että kaikki direktiivin viittaukset (ikä, vanhempien luvat, yms.) tämän suhteen kohdistuvat luonnolliseen henkilöön , ei organisaatioon tai oikeushenkilöön. Tästä syystä Suomen tulkinta direktiivin tarkoituksesta laajentaa tulkintaa oikeudellisiin henkilöihin on mielestämme väärä.

Yhteenvetona toteamme että:

-Vaikka aselain muutokseen liittyy paljon hyviä, turvallisuutta lisääviä aseiden ja aseen osien ja alan elinkeinon valvontaan liittyviä positiivisia tarkennuksia, niin on huolestuttavaa, että nyt esitetyillä lakiuudistuksilla mahdollistetaan sotilaallinen toiminta ja aseilla harjoittelu Puolustusvoimien ulkopuolella.

-Tosiasiallisesti mahdollistetaan aikaisempaa suurelle määrälle henkilöitä peruste hankkia erityisen vaarallisia raskaita aseita luvallisesti niin halutessaan aikana, jolloin muun muassa viharikokset ja niihin liittyvä eri tyyppinen väkivallalla uhkailu on tilastojen mukaan eksponentiaalisesti lisääntynyt.

- EU:n ampuma-ase direktiivi velvoittaa jäsenvaltioita toimeenpanemaan direktiivin siten, että A-luokan aseiden saanti lähtökohtaisesti kielletään, ja tästä voidaan poiketa ainoastaan erityisin, suppeasti tulkittavin perustein. Rauhanliiton mielestä tämä lakiesitys ei rajaa poikkeusperusteita tarpeeksi suppeasti tai suppeasti lainkaan, päinvastoin.

Lopuksi vielä prosessista:

EU:n ampuma-asedirektiivin ja sen kansallisen toimeenpanon osalta on esityksen valmistellussa kuultu useita tahoja, mutta käsityksemme mukaan kokonaisuudessaan kuitenkin suuremmassa määrin asealaa ja aseharrastajia ja heidän sidosryhmiään. Vähemmälle ovat jääneet esimerkiksi sosiaalialan, terveydenhuollon, rikoksien ennaltaehkäisevän työn, rikosten uhreja avustavien tai yhteiskunnan vakauden ja rauhan- tai ihmisoikeustyön asiantuntijoiden kuulemiset.

Katsomme myös, että nyt käsitteillä oleva laki on keskeisesti yhteydessä vapaaehtoisen maanpuolustuksen laajempaan uudistusesitykseen ja niitä pitäisi käsitellä yhdessä. Kokonaisuudessaan hallituksen esitykset on rakennettu niin, että luodaan mahdollisuus sekä saada entistä helpommin erityisen vaarallisia aseita, että ollaan vahvistamassa organisaatiorakennetta, jonka puitteissa suhteellisen vähäisen valvonnan puitteissa, niillä voi harjoitella Puolustusvoimien ulkopuolella sotilaallisen organisaation kaltaisesti. Useiden Euroopan maiden kehityksen valossa tämä ei ole toivottava suunta.

Suomessa on pidempään tehty vaikuttamistyötä, jotta puoliautomaattisten aseiden ja automaattiaseita muistuttavien aseiden saantia helpotettaisiin sen sijaan, että niiden saatavuutta rajoitettaisiin ja valvontaa lisättäisiin.

Lainsäädännön ja lainsäätäjän kannalta suhteellisesti ottaen vain pienellä joukolla on legitiimi tarve saada aktiivisen harrastuksen, ammattinsa tai mahdollisen sota-ajan sijoituksen perusteella sarjatuliaseita, sotilasaseita, niitä muistuttavia aseita tai edes suurinta osaa puoliautomaattiaseista omistukseensa tai haltuunsa. Kyseinen ryhmä on määrällisesti huomattavasti pienempi kuin se vaikutus, mikä heille on tässä lainvalmistelussa annettu.

Rauhanliiton mielestä päättäjien on priorisoitava yhteiskuntaturvallisuutta ja yleistä intressiä. On hyvä muistuttaa, että EU:n ampuma-asedirektiivi ei alun alkaenkaan olisi uhannut ”kaikkea vapaaehtoisen reserviläistoimintaa Suomessa”, kuten on kuultu väitettävä. Myöskään metsästysharrastus ei ollut uhattuna direktiivin myötä missään vaiheessa.

Vaikka Rauhanliitto tiedostaakin, että rikolliset ja terroristit voivat käyttää muitakin kun ampuma-aseita tuhotyöhönsä ja yhteiskuntarauhan horjuttamiseksi, ja vaikka terroristi voi hankkia ja tuoda aseita rajan yli myös laittomasti, kansallinen lainsäädäntö ja kontrollin lisääminen ovat kuitenkin ne keinot, joilla viranomaiset voivat yrittää vähentää yksityishenkilöisen ja järjestöjen mahdollisuuksia saada haltuunsa vaaralliseksi luokiteltua aseita. Tähän liittyvä säätely vähentää myös laillisten aseiden siirtymistä laittomille markkinoille. Tähän Suomi on sitoutunut myös muun muassa YK:n pienaseohjelman puitteissa

---

Suomen Rauhanliitto – Finlands Fredsförbund on 1907 perustettu 14:ta suomalaisen rauhanjärjestön valtakunnallinen kattojärjestö. Rauhanliitto ja useat sen jäsenjärjestöistä seuraavat asevalvontakysymyksiä kansainvälisesti ja Suomessa.